

Renzo Lavatori. Velnias krikščioniškoje pasaulėžiūroje

Renzo Lavatori yra angelologijos ekspertas, dogmatinės teologijos docentas Popiežiškajame Urbono Universitete ir kituose Romos bažnytiniuose universitetuose. Yra parašęs knygas „Velnias tarp tikėjimo ir proto“ ir „Velnio antologija“. Šis pranešimas buvo perskaitytas Tarptautinės Egzorcistų Asociacijos suvažiavime, vykusiame 2008 m. liepos 14-18 d. Kolevalencoje (Italija).

Įvadas

Ką sako apie velnią krikščioniška pasaulėžiūra? Bandydamas atsakyti į šį klausimą, paliesiu keturias temas:

1. Ar egzistuoja velnias, ar tai tik žmogaus vaizduotės kūrinys, blogio simbolis?
2. Kas yra velnias? Kaip jį galime apibrėžti? Kaip jį galime apibūdinti, palikdami nuošaliai visus paviršutiniškus įvaizdžius, kuriais jis buvo vaizduojamas meno, taip pat ir krikščioniškojo, istorijos eigoje?
3. Ką jis veikia? Kokios yra jo galios? Tai svarbi tema, nes velnias nėra Dievas; jis yra kūrinys, nors ir dvasinis.
4. Kaip jis nugalimas? Kaip atsilaikyti prieš jo puolimus?

Kodėl yra svarbu apie tai kalbėti? Deja, jei jo nepažįstame arba turime klaidingą suvokimą, mes galime, tapti jo aukomis. Tai sako ir Jėzus. Jei tu eini kautis su priešu, turi žinoti, kas yra tas priešas. Nes priešingu atveju, tu prieš jį stoji su keliais kariais, o gali būti, kad atsiduri prieš tą, kuris turi dešimt tūkstančių karių. Arba, jei jo gerai nepažįsti, net nesusivokdamas gali pakliūti į jo pinkles, o velnias gerai žino ką daryti su tavimi. Taigi, nėra blogai šiek tiek apie tai pamąstyti.

I. Realus šėtono egzistavimas

Abejojimas šėtono kaip realios būtybės, konkretaus ir individualaus subjekto egzistavimu, yra gana nesenas dalykas, atsiradęs katalikiškoje aplinkoje po II Vatikano Susirinkimo, apie 1968-70 m. Iki to laiko realus demono egzistavimas buvo ramiai priimamas visų tikinčiųjų ir katalikų mąstytojų. Ši tiesa be jokių problemų tilpo Bažnyčios tikėjimo lobyne.

Bet po Susirinkimo, kai kurie teologai – Prancūzijoje, Vokietijoje, Olandijoje – iškėlė klausimą: ar šėtonas iš tiesų egzistuoja, ar yra tik literatūrinis Biblijos personažas, apibūdinantis blogio tikrovę? Ar tai tik simbolis, arba žmogaus sąvokų vaizdinys, nurodantis blogio faktą pasaulyje, ar iš tikrųjų realus asmuo?

Tiesa, klausimas buvo iškeltas jau anksčiau, tik ne katalikiškoje, bet filosofinėje ir mokslinėje aplinkoje, pradedant anglų empirizmu, ypač filosofo ir mokslininko T. Hobbes († 1679). Savo

garsiajame veikale „Leviathan“ jis tvirtina, kad biblinės ištarnos apie dvasines būtybes – angelus, demonus ir net Dievą – yra simbolinės.

Kodėl abejojama dvasinėmis būtybėmis?

Hobbes rėmėsi empirizmo koncepcijomis: tai, ko negalima patirti pojūčiais, negali būti ir žmogaus pažinimo, kuris yra apribotas jutiminiu pasauliu, objektu. O kadangi angelų ir demonų mes negalime matyti fizinėmis akimis, negalime jų paliesti, negalime jų girdėti, žodžiu, neturime tiesioginio jų jutiminio pažinimo, vadinasi jie neegzistuoja.

Hobbes teigė, kad „angelai“ ir „demonai“ yra tik gėrio ir blogio simboliai. Žinome, kad blogis egzistuoja, kiekvienas iš mūsų pastebi jo veikimą mummyse, mūsų psichikos galiose, ir aplink mus, bet iš to negalime tvirtinti, kad blogis yra personifikavęsis dvasinėse būtybėse.

Empiristu T. Hobbes toliau sekė kiti mokslininkai, racionalizmo ir iliuminizmo atstovai. Aukštindami žmogaus protą, kuris esą gali paaiškinti pasaulį ir išspręsti visas socialines ir politines problemas, jie neigė egzistavimą to, kas peržengia proto pažinimo ribas. Jų mokymą, neigiantį demonų egzistavimą, perėmė ir kai kurie protestantų mąstytojai.

Katalikiškoje aplinkoje, pirmasis teologas, kuris ne tik abejojo šėtono egzistavimu, bet aiškiai ir iššaukiančiai jį neigė, buvo vokietis H. Haag, kuris 1970 m. parašė garsiąją knygą „Velnio likvidavimas“. Yra ir kitų mąstytojų, tarp jų ir kai kurie jo mokiniai, sekusių jo pėdomis. Pagrindinė jų mintis: velnias – pasaulyje egzistuojančio blogio simbolis, o už visą blogį yra atsakingas žmogus.

Vis dėlto dauguma katalikų teologų, kaip K. Rahner, H. Von Balthasar, J. Ratzinger, palaikė demonologijos mokymą apie realų šėtono egzistavimą. Jie pabrėžė taip pat teologinį, pastoracinį ir dvasinį išmintingumą, reikalaujantį apvalyti velnio figūrą nuo nepagrįstų, fantazija paremtų sąvokų, remiantis gilesnėmis Biblijos studijomis ir mokslo bei kultūros raida.

Jei iš vienos pusės velnias buvo neigiamas, tai iš kitos pusės jis buvo aukštinamas. Romantizmo kryptis, kuri kilo kaip reakcija į racionalizmą, pabrėžė prigimties, jausmų, aistrų dimensiją. Ir kaip tik šitoje aplinkoje „atgimsta“ Šėtonas. Ir ne tik teigiamas jo egzistavimas: jis yra garbinamas, trokštama jo triumfo, jam kuriami himnai. Tai kai kurių XVIII-XIX a. literatų „nuopelnas“.

Tačiau jų suvokimas apie velnią yra skirtingas, negu krikščioniškame mokyje. Be aiškaus supratimo kas jis toks yra, velnias priimamas kaip aukštesnis už žmogų personažas, bet taip pat ir labai sužmogintas. Pavyzdžiui, garsusis poetas J. V. Goethe († 1832) savo poemoje „Faustas“, sukuria demono vardu Mefistofelis personažą. Tai nuostabi poema, turtinga žmogiškos fantazijos ir psichologijos. Faustas ieško tiesos, taip pat ir turtų, šlovės. Neranda kitos išeities, kaip sudaryti sutartį su jam apsiireikšusiu velnišku veikėju, Mefistofeliu, kuris poemos prologe yra pristatomas, panašiai kaip Jobo knygoje, blogu angelu iš dangiškojo dvaro. Pastarasis prisistato Faustui,

žadėdamas išpildyti visus jo troškimus, jei tik Faustas sutiks jam paklusti. Bet užuot padėjęs, Mefistofelis jį apgauna. Faustas nepasiekia nė vienos savo svajonės, kol galiausiai lieka vargšas ir nelaimingas. Sugrįžęs į save Faustas pradeda ieškoti tikrosios, vidinės, tiesos. Tai fantastinė poema, bet ji kalba apie šėtono buvimą žmogaus gyvenime.

Bet čia velnio figūra visiškai kitokia, negu ją suvokia krikščioniškas mokymas. Šiandieniniame mąstyme šėtonas irgi yra panašiai suprantamas: atrodo, kad šėtonas žmogaus egzistenciją padaro daug įdomesnę ir turtingesnę, padeda realizuoti save.

Prancūzijoje, V. Hugo († 1827) parašė veikalą „Šėtono pabaiga“, kur įsivaizduoja, kad šėtonas turi dukrą. Nusviestas į bedugnę, šėtonas suvokia savo skurdą ir tamsą, todėl nori sugrįžti į šviesą, ir galiausiai susilaukia Dievo atleidimo ir meilės. Pasiklausykite žodžių, kuriais Dievas kreipiasi į šėtoną, šioje Hugo poemoje: „Prisikėlė arkangelas! Mirė demonas! Aš ištrinu nakties prakeikimą, ir nieko iš to nelieka. Šėtonas mirė, atgimsta dangiškas Liuciferis. Ateik, išėik iš šešėlio, apšviestas ryto aušros!“ Šiame kūrinyje, šėtonas vėl tampa tuo, kuo buvo – labiausiai švytinčiu iš visų angelų.

Yra dar vienas prancūzų rašytojas, C. Baudelaire († 1867), kuris savo veikale „Blogio žiedai“ kalba apie blogio spindesį: be jo gėris nebūtų įvertintas. Blogis suteikia žmogaus egzistencijai vertę ir prasmę. Baudelaire dėkoja šėtonui, sukurdamas siaubingą šėtonišką himną, kur atskleidžia, jog gyvenimas be jo būtų kvailas ir beprasmis. Tik šėtono dėka galima skonėtis gyvenimu. Taigi, demonas triumfuoja, bet ta prasme, kuri yra visiškai priešinga krikščioniškam požiūriui. Baudelaire yra ištaręs dažnai cituojamą frazę: „Šėtono pergalė – jo sugebėjimas įtikinti žmones, kad jis neegzistuoja“.

Italų rašytojas G. Papini († 1956) 1953 m., kai jau buvo atsivertęs į katalikybę, parašė knygą „Velnias“. Ši knyga tyrėjo būti įtraukta į draudžiamų knygų sąrašą, bet popiežius Pijus XII, gerbdamas šį autorių konvertitą, jį užstojo, neleisdamas uždrausti šios knygos. Kas ten rašoma?

Papini klausia, kodėl velnias yra toks bjaurus, blogas, ir prieina išvados, kad jam reikia šiek tiek meilės. Visi jo nekenčia, vengia, prieš jį kovoja. Jei mes, mąsto Papini, jam parodytume truputį meilės, šilumos, žinoma ne tam, kad taptume jo sekėjais, tai velnias gal būtų rastų jėgų atsiversti ir vėl taptų geru angelu.

Čia ataidi žymioji apokatastazės (gr. atkūrimas) teorija, skelbianti visų kūrinių, taip pat ir Liuciferio bei nupuolusių angelų, visuotinį susitaikinimą su Dievu. Šią prielaidą jau buvo iškėlęs didysis krikščionių rašytojas Origenas († 253). Tačiau ši teorija buvo pasmerкта imperatoriaus Justinijono I ir Konstantinopolio susirinkime 543 m. Vakarų ir Rytų Bažnyčioje visiškos apokatastazės idėja yra atmesta.

Pagaliau, žinome, jog šiandien šėtonas triumfuoja satanistinėse sektose, kai kurių rūšių muzikoje ir kitur. Ir vėl: iš vienos pusės – neigimas, iš kitos pusės – išaukštinimas. O kaip iš tiesų yra?

Katalikų tikėjimas remiasi Biblija ir tradicija. Ir būtent šiuose apreiškimo šaltiniuose yra nuolat tvirtinamas šėtono egzistavimas. Vengdami pasiduoti fantazijoms, mes turime žvelgti į Bibliją ir Bažnyčios mokymą, kad suprastume, kas jis yra ir kaip jis veikia. Beprasmiška klausyti įvairių nuomonių, kurios gali atrodyti patraukliai, bet iš tiesų yra klaidingos. Jose išlenda Melagio, kuris nori sukelti sumaištį, kanopa.

II Vatikano Susirinkimo dokumentuose 18 kartų kalbama apie velnio buvimą ir jo darbus pasaulyje, žmonėse ir Bažnyčioje. Susirinkimas šiuo klausimu pasisako gana aiškiai, ir kas norėtų juo remtis, neigdamas demonų egzistavimą, pirmiausiai turėtų perskaityti jo dokumentus.

Šėtonas iš tiesų egzistuoja ir daro blogį, bet Viešpats Jėzus mus apgina ir išlaisvina. Kristaus pergalė, pradėta jo mirtimi ir prisikėlimu, pasieks savo kulminaciją jo šlovingu atėjimu laikų pabaigoje. Būtent čia slypi krikščioniškojo mokymo grožis ir šviesa, mūsų džiaugsmo ir vilties šaltinis.

Popiežius Paulius VI tris kartus patvirtino šį Bažnyčios mokymą (du kartus 1972 m. ir vieną kartą 1977 m.). Jis ištarė garsiąją frazę, kurią pakartojo dauguma žiniasklaidos priemonių: „Pro kažkokį plyšį į Dievo šventyklą įėjo šėtono kvapas“. Jis taip pat pateikė demonologijos sintezę: šėtonas nėra simbolis, bet asmuo, turintis laisvą valią ir protą.

Panašiai kalba ir Jonas Paulius II. Dviejose trečiadienio katechezėse 1986 m., jis pakartoja pagrindinius demonologijos teiginius, kurie vėliau buvo įtraukti į naująjį *Katalikų Bažnyčios Katekizmą* 1992 m.

Taigi, turime pagrindinius šaltinius – Bibliją ir Bažnyčios tradiciją (Bažnyčios tėvai ir Magisteriumo dokumentai), kur yra aiškiai patvirtinamas šėtono, kaip realios, asmeninės, kenkiančios būtybės egzistavimas.

II. Kas yra velnias?

Iš kur jis atsirado? Kokia yra šio kenksmingo veikėjo kilmė? Kas jį sukūrė? Jau šv. Augustinas († 430), nustebęs, klausė: „Betgi tu, o Viešpatie, eisi be galo geras, esi geriausia būtis, ir visa tai, ką tu sutvėrei, yra gera ir gražu, tad iš kur atsirado šėtonas?“.

Manicheizmas (šiai filosofinei kryptiai devynerius metus priklausė šv. Augustinas), kurio pradininkas buvo babiloniečių išminčius Manio († 276 po Kr.), skelbė dviejų absoliučių principų egzistavimą – gėrio (gerasis Dievas) ir blogio (blogasis Dievas). Tačiau tiek tikėjimas, tiek ir filosofija, atmeta dviejų metafizinių pradų egzistavimą. Iš tiesų, bent kiek logiškai mąstant, neįmanoma, kad egzistuotų du absoliutai.

Absoliutas (lot. atsietybė) – nepriklausomas ir besąlygiškas, savyje egzistuojantis ir savo paties dėka esantis virš visų. Nebėra absoliutas tas, kas, nors ir būdamas aukščiausio lygmens, yra apribotas kito jam lygaus buvimu.

Bet iš kur tada atsiranda blogieji angelai?

Tai labai svarbus klausimas, nes yra susijęs su blogio pasaulyje kilme. Iš kur kyla blogis? Mes žinome, kad yra fizinis blogis (liga), psichinis arba moralinis blogis (nuodėmė). Tai siaubingas blogis, giliausia netvarka, kokia begali būti. Didžiausias blogis nėra fizinis, bet moralinis, dvasinis – Dievo neigimas, kitaip tariant, meilės, gyvenimo, tiesos atsisąjūdas. Dar yra kosminis blogis (gamtos katastrofos).

Bet blogis negali kilti iš Dievo, nes jis yra aukščiausias gėris. Negali kilti ir iš sukurtos tikrovės, materijos, kaip manė antikos filosofai platonikai, anot kurių, blogis kyla iš materijos, todėl ir kūnas yra blogas dalykas, sielos kalėjimas. Bet tai yra klaidinga. Materija ir žmogaus kūnas nėra blogi, tai Dievo kūriniai. Iš kurgi tad ateina blogis?

IV Laterano Susirinkimas (1215 m.) skelbia: „Tie, kuriuos mes vadiname demonais, nebuvo sukurti blogi. Jie buvo sukurti gerais angelais, tačiau tapo blogais angelais, savo laisvu pasirinkimu“. Tai buvo geros ir nuostabios būtybės, išėjusios iš Kūrėjo rankų, bet laisvos, todėl galėjo atmesti Dievo meilę.

Blogis kyla iš jų blogo pasirinkimo, kuris, po to, apsunksina ir mūsų pirmųjų tėvų pasirinkimą. Žmogaus nuodėmė, be angelų nuodėmės, nėra pakankama blogio pasaulyje pradžios priežastis. Jeigu žmogus būtų blogio priežastis, tai jis galėtų tą blogį nugalėti, bet jis vien tik savo fizinėmis, psichinėmis ar dvasinėmis jėgomis to negali padaryti. Kodėl? Nes blogio kilmė yra anapus žmogaus.

Blogio šaltinis yra būtent šiuose dvasiniuose Dievo kūrinuose, kurie yra aukštesniame būties lygmenyje už žmones. Kai kurie angelai, būdami sukurti laisvi, kaip ir žmonės, laisvai pasirinko maištą prieš savo Viešpatį. Taip gimė betvarkė, chaosas, blogis.

Koks buvo jų maištas, kokia jų nuodėmė? Dėl kokios kaltės iš gerų tapo piktais, pradėdami nuo savęs griauti tobulą Dievo tvarką kūrinijoje? Yra trys hipotezės, iš kurių tik trečioji yra patvirtinta Katalikų Bažnyčios.

Pirmoji hipotezė (kuri siejama su *Pradžios knygos* 6 skyriumi, 1-4 eilutėmis) aptinkama Senojo Testamento apokrifė „Enochas“. Šioje knygoje tvirtinama, kad „dangaus sūnūs“ (angelai) įsimylėjo gražias „žmonių dukteris“ ir su jomis susijungė, taip gimė baisūs demoniški „galiūnai“, visokio blogio žemėje pradininkai. Čia kalbama apie seksualinę nuodėmę tarp dvasinės būtybės ir žmogaus. Dauguma krikščionių mąstytojų atmetė šią hipotezę, nors buvo keletas apologetų, kurie jai pritarė.

Antroji hipotezė buvo siejama taip pat su Senojo Testamento (*Išminties knyga* 2, 24: „Per velnio pavydą mirtis atėjo į pasaulį“). Būtent ši hipotezė, beveik vienbalsiai, buvo priimta Bažnyčios tėvų II-III amžiuje. Remdamiesi gausiais apokrifais jie teigė, kad Liuciferis ir dalis

angelų nepriėmė Dievo sukurto žmogaus ir jam suteiktos garbės. Jie pavydėjo Adomui ir Ievai panašumo į Kūrėją, todėl sukilo prieš Dievą. Tai buvo demonų nuodėmės priežastis.

Ir ši nuomonė nebuvo pilnai priimta Bažnyčios. Katalikų tikėjimas apsistojo prie trečiosios hipotezės – puikybės ir maišto prieš Dievą nuodėmės.

Ši trečioji hipotezė yra priskiriama Origenui († 253). Visi garsūs vėlesnieji krikščionių mąstytojai ją palaikė, ir ji tapo bendra Bažnyčios doktrina. Puikybės nuodėmė – tai noras užimti Dievo vietą ir nepriimti savo kaip kūrinio žemesnės padėties.

Origenas rėmėsi dviem pranašų tekstais: *Izaijo knyga* 14, 10 ir *Ezekielio knyga* 28, 11-19, kur sakoma, kad, pakėrėtas savo grožio ir dvasinio didingumo, Liuciferis įsivaizdavo, jog pats gali stoti į dangaus ir žemės Viešpaties vietą bei nebebūti paklusnus jam. Jis nepriėmė savo kaip kūrinio padėties ir pasipriešino Dievo visagalybei.

Būtent čia prasidėjo visas chaosas ir betvarkė. Čia gimė blogis. Ir su savimi, kaip žinome, jis nusitempė daugybę sekėjų. Jie visi tapo demonais, blogio būtybėmis. Tai yra puikybės, kuri veda į savo tapatybės praradimą, ir pasipriešinimo Dievui nuodėmė.

Dėmesio! Iš čia kyla netvarka, kuri sąlygoja visas kitas blogybes pasaulyje. Demonas suvedžiojo taip pat ir Adomą su Ieva (nors jis nebuvo pirmoji jų nuodėmės priežastis, nes jie patys laisvai pasirinko nepaklusti Dievui). Pirmiesiems tėvams pasirinkus klausyti šėtono, blogis išsiliejo ant visų žmonių.

Velnius nepriima savęs tokio, koks yra, ir nepriima savo santykių su kitais kūriniais situacijos. Nepriima savo vietos kūrinijoje, Visatos kosminėje hierarchijoje. Šėtonas nepriima savo ribotos kūrinio būties. Jis nepriima savo būties tiesos, o tuo pačiu nepriima ir kitų – jis juose mato konkurentus. Maištaujantys angelai atmeta Kūrėją ir trokšta patys tapti savo ir kitų kūrėjais. Jie nepriima visatos harmonijos, nes pasaulis atspindi Kūrėjo gerumą.

Nenorėdami būti savimi ir trokšdami būti kažkuo kitu, o tai reiškia būti Dievu, nepriima ir to ką Dievas sukūrė. Iš čia kyla konfliktai ne tik su Dievu, bet ir su visomis kitomis būtybėmis, ypač žmogumi, sukurtu pagal Dievo paveikslą ir panašumą. Jie baisiai jo neapkenčia, siekia tą paveikslą sudarkyti ir sunaikinti.

Jie yra nuolatinio konflikto situacijoje. Tas konfliktas kyla iš įtūžio ant savęs, išsilieja neapykanta Dievui ir mirties troškimu visiems kitiems Dievo kūriniais. Savo priešais jie laiko visus iki vieno. Vienintelis jiems vadovaujantis instinktas yra griovimo ir naikinimo instinktas.

Tokios siaubingos situacijos priežastis – nuodėmė. Iš tikrųjų, nuodėmė yra baisiausias dalykas, sunkiausia liga, kokia tik galime susirgti, nes tai yra atsisakymas priimti tą, Kuris duoda gyvybę, meilę, tiesą. Atsisakyti gyvybės – tai norėti mirties, rinktis sunaikinimą. Atsisakyti meilės – tai norėti neapykantos, užspulti kitą trokštant jį nužudyti. Atsisakyti tiesos – tai norėti melo, užsimaskavimo, apgaulės.

Bažnyčios tėvų raštuose yra dvigubas apibrėžimas – angelo ir žmogaus. Angelas buvo sukurtas Dievo tarnystei, o žmogus – pagal Dievo paveikslą. Taigi koks delikatus ryšys: angelas, gryna dvasia, iš vienos pusės yra aukštesniame būties lygmenyje už žmogų, bet iš kitos pusės žmogus yra aukštesnis už angelą, nes yra sukurtas pagal Dievo paveikslą. Tarnystė – angelo grožis, tačiau reikalaujantis nusižeminimo.

Šėtonas nepriėmė, kad žmogus, žemesnė būtybė, galėtų būti Dievo paveikslas. Taigi matome kaip viskas siejasi – Viešpats sukuria visatą, angelus ir žmones, o demonų blogis ją griaua. Angelų nuodėmė yra baisiausias dalykas, kurį dar apsinkino tas gundymas, kuriam pasidavė mūsų pirmieji tėvai – Adomas ir Ieva.

Taigi, kas yra šėtonas? Tai – angelas, išėjęs geras iš Dievo rankų, bet pasipriešinęs Dievo duotai tvarkai, sukilęs prieš Viešpatį. Betvarkė, kuri kilo iš jo nuodėmės, paliečia visą sukurtą tikrovę. Šėtonui pavyko priversti žmogų sekti juo. Žmogus leidosi būti jo suvedžiojamas ir, savo ruožtu, pats nusprendė „būti kaip Dievas“.

Tai yra šėtono slėpinys. Neprarasdamas savo būties, jis laisvu pasirinkimu tapo blogas ir pakeitė savo prigimtį (pasirinko būti tuo, kuo nėra). Todėl, kaip Dievo sukurta būtybė, jis yra geras ir Dievas negali jo sunaikinti. Tačiau būdamas ribotas kūrinys, jis niekada negali būti prilygintas Dievo visagalybei ir visažinojimui.

Velnio figūra yra asmuo, subjektas, sąmoningas, laisvas, turintis protą, tačiau sau svetimas personažas, niekada nesugebantis susitelkti savyje, nepriimantis savęs, amžinai save prarandantis, nuolat save neigianti būtybė. Jis vietoje *būties* pasirinko *nebūtį*, vietoje *gyvenimo* – *negyvenimą*, vietoje *meilės* – *nemeilę*, o to pasekmė: vietoje *šviesos* – *tamsa*, vietoje *tobulumo* – *chaosas*, vietoje *harmonijos* – *betvarkė*.

Šėtonas yra vien tik „ne“. Taiklų jo apibrėžimą randame minėtoje poemoje „Faustas“. Faustas po ilgų pokalbių su Mefistofeliu paprašo jo apibūdinti save. O šis atsako: „aš esu dvasia, kuri visada neigia!“ (Ich bin der Geist der stets verneint). Nuostabus apibrėžimas! Dvasia, kuri nuolat neigia: ne-būti, ne-sakyti, ne-daryti, ne-mylėti.

Negalima pavaizduoti šėtono, nes jis nekenčia to, kas yra apibrėžta. Jis pastoviai dingsta, nes slepiasi. Nekenčdamas savęs, jis nekenčia šviesos, bendrystės, tvarkos, grožio, tiesos, tyrumo, meilės. Yra perpykęs matydamas kito kūrinio džiaugsmą. Jis nuolat save slepia, todėl negali būti apibrėžtas.

Bet jis visada yra negatyviojoje pusėje, niekada nebus ten, kur kas nors pozityvu. Todėl šv. Augustinas apibrėžė blogį kaip *gėrio nebuvimą* arba trūkumą. Tai ir yra šėtonas.

III. Ką daro velnias?

Hebrajiškas žodis *satan* buvo išverstas į graikų kalbą žodžiu *diaballo*, kuris reiškia skaldyti, atskirti, priešpatayti, sukiršinti, supriešinti, sukelti konfliktą.

Velnio veikimas, visų pirmiausia, yra atskirti žmogų nuo Dievo. Jeigu tai pavyksta, tada demonas nori atskirti žmogų nuo savęs paties. Kai ir tai pavyksta, po to, nori atskirti žmogų nuo kitų žmonių ir nuo visos sukurtos tikrovės, izoliuodamas jį savyje, liepdamas jam būti visuomet opozicijoje, kovoti, konfliktuoti, kariauti su visais ir su viskuo, net ir su savimi, nes velnio sekėjas nemyli ir savęs paties.

Demonas nori įtraukti žmogų į tokią situaciją, kurioje yra jis pats, atitolindamas jį nuo tvarkingo ryšio su Dievu, su savimi, su kitais ir su pasauliu. Todėl demonas daro viską, kad padidintų betvarkę, vertybių dezorientaciją, tiesą pakeistų netiesa, gėrį – blogiu, meilę – neapykanta. Tam jisai sukelia įtampas, priešiškus, karus. Kaip sako Bažnyčios tėvai, būtent demonai yra ligų ir gamtos nelaimių priežastis. Savo sekėjus jie įtraukia į magiją, astrologiją, skatina pamėgdžioti krikščioniškas apeigas (garsiosios juodosios mišios), skatina stabmeldystę ir mitologiją, diegdami erezijas, griaua sveiką mokymą, kviečia žmones į nuodėmę.

Tačiau visus šiuos kenksmingus veiksmus, jie atlieka kaip kūriniai, o ne kaip absoliučios būtybės. Jie norėdami ar nenorėdami, vis dėlto, priklauso nuo dieviškojo absoliuto. Bažnyčios tėvai aprašo šį aspektą nuostabiais žodžiais: demonas niekada negali padaryti viso blogio, kurį norėtų padaryti, nes yra pajungtas dieviškajai išminčiai. Jis visada yra kūrinys, todėl ir ribotas.

Pavyzdžiui ar velniai gali daryti stebuklus? Ar gali pranašauti? Ne. Tik Dievas gali daryti stebuklą, peržengiantį gamtos dėsnius. O kadangi jis sukūrė fizinę, psichinę ir kosminę gamtą, tai jis ir gali ją viršyti, peržengti jos galią. Net ir šventieji negali daryti stebuklą. Ir jeigu yra daromi stebuklai, tai tik Dievo galia ir Jėzaus Kristaus vardu. O velniai daro ne stebuklus, bet apgavystes.

Tad apgavystės dėka, demonas gali simuliuoti (lotyniškoje Biblijoje pagonių stabai vadinami *simulacri*) šviesos ir gėrio angelą. Jis gali cituoti Dievo žodį, kviesti atlikti net gerus darbus, bet po to visa tai panaudoja blogiui.

Taip pat ir dėl pranašysčių. Jie negali pranašauti. Pranašystė pranoksta laiką, ir tik Dievas yra laiko Viešpats. Velniai gali panaudoti tik platesnį žvilgsnį, pranokstantį žmogiškąjį žvilgsnį, nes jie yra dvasios. Šventojo Antano Egiptiečio († 356) gyvenime skaitome, kad demonas jam buvo išpranašavęs Nilo potvynį. Bet Antanas suprato, kad tai ne pranašystė, o šėtono, turinčio didesnę pažinimą už žmogų, prigimtinis sugebėjimas.

Šv. Augustinas pateikia pavyzdį: jei žmogus stovi ant kalno ir priešais jį yra slėnis, tai žmonėms, esantiems slėnyje, jis sako: „Žiūrėkite, atvyksta karavanas!“ Ir iš tiesų tas karavanas atvyksta, nors slėnyje esantys dar jo nemato. Tai nėra pranašystė, bet būtent taip, prisidengdamas pranašyste, kalba šėtonas.

Gerieji angelai tobulai pažįsta Dievą ir jį myli. Tai – išminties pažinimas. Nupuolę angelai pažįsta tobulai Dievą, tačiau jo nekenčia. Čia išmintis tampa kvailyste. Todėl būkime atsargūs su pažinimu. Juk yra teologų, kurie pažįsta Dievo slėpinį, bet jo paties nemyli.

Velnio veikla mūsų atžvilgiu yra skirstoma į penkis veiksmus, atskiriančius mus nuo Dievo, nuo mūsų pačių, nuo kitų ir nuo pasaulio.

Labiausiai paplitęs veiksmas, kurį kiekvienas patiriame, yra gundymas. Yra trijų rūšių gundymai, kuriuos patyrė ir Jėzus dykumoje. Pirmųjų amžių vienuoliai, ypač šv. Antanas Egiptietis ir šv. Evagrijus Pontietis († 399) juos išstudijavo taip pat dykumoje, pasitraukę į vienumą.

Pirmasis gundymas yra kūniškas, juslinis. Jis pasiekia ir vienuolius, tačiau, bent jau pirmųjų amžių vienuoliai, jį greitai nugalėdavo.

Antrasis – viešpatavimo kitiems gundymas. Jis irgi yra nesvetimas vienuoliams. Kai vienuolis auga dvasiniame gyvenime, jis pasijunta galįs vadovauti kitiems. Jis tampa mokytoju. Tačiau dykumos asketai perspėja, kad vienuolis neturėtų būti kitos sielos šeimininkas, bet tik tarnas, nes sielose veikia Dievas, o ne žmogus. Negalima daryti kito savo instrumentu, priklausomu nuo savęs.

Trečiasis gundymo laipsnis yra dvasinis. Žmogus nebejaučia kūno gundymų, netrokšta vadovauti kitiems. Bet trečiasis gundymas yra pats klastingiausias – demonas leidžia vienuoliui suprasti, kad jis jau tapo šventas, pasiekė tobulumą, įveikė visus gundymus, kad dabar jis jau gali ir stebuklus daryti. Žmogus yra patenkintas savimi, iš vienos pusės tai atrodo, kad yra gerai, nes aš darau Dievui patinkančius dalykus, bet paskui pradedu reikalauti, kad ir kiti mane pripažintų kaip tobulą ir šventą.

Ir būtent čia suklypo daugybė vienuolių. Dvasiniai mokytojai labai kreipia į tai dėmesį. Negaliu pasakyti, kad aš jau pasiekiau tobulumą. Šis gundymas yra labai subtilus ir, regis, skirtas esantiems arčiausiai Dievo.

Norint įveikti šiuos visus gundymus, Bažnyčios tėvai siūlo tris priemones: malda, pasninkas ir budrumas. Šios priemonės yra mūsų rankose. Kai gundymai yra įveikiami, tada iš tiesų yra dvasinis augimas. Šventasis Maksimas Išpažinėjas († 662) sako, jog įveikus gundymą gimsta didesnis dėmesys kitiems, ramybė širdyje.

Kitas velnio veiksmas yra varginimas. Tai yra stipri, o kartais žiauri, velnio ataka žmogaus kūno atžvilgiu. Prisiminkime kai kuriuos šventuosius, pavyzdžiui tėvą Pijų († 1968), kurį šėtonas numesdavo žemyn laiptais, išmesdavo iš lovos, daužydavo kruvinai jo galvą į sieną.

Kaip įveikiamas šis išbandymas? Su vidine jėga kabinantis į Dievą ir su nusiteikimu viską priimti ir iškęsti didesnei Dievo garbei, neprarandant dvasinės ramybės. Tokiais varginimas, demonas trokšta atskirti žmogų nuo Dievo, atimti iš jo širdies ramybę. Jeigu mes prarandame pasitikėjimą Dievu, tai reiškia, kad jis laimėjo.

Kokia to prasmė? Tai ne tik tikėjimo ir vidinio žmogaus augimas, bet taip pat pagalba tiems, kurie yra nutolę nuo Dievo, nes šiuos kentėjimus galima aukoti Dievui už nusidėjėlių atsivertimą ar sunkiai sergančiųjų išgyjimą.

Trečiasis velnio veikimas – niokojimas arba užkrėtimas tos aplinkos, kurioje gyvena žmogus (namai, prekybos centrai, diskotekos...). Katalikiškoje tradicijoje, besikeičiant metų laikams, kunigas su švęstu vandeniu ir smilkalais bei tikinčiųjų procesija eidavo bažnytkaimio gatvėmis, giedodami Visų Šventųjų litaniją, kad laukai būtų išlaisvinti nuo piktojo veikimo ir duotų derlių. Tam pačiam tikslui skirtas ir namų pašventinimas.

Ketvirtasis velnio veikimas yra užvaldymas. Tai demono veikimas prieš žmogaus psichiką, kad sukeltų įvairias ligas, kaip depresiją, drąsos praradimą, neviltį, savižudybės troškimą. Reikia nemažo išmanymo, norint atskirti ar tos ligos yra psichiniai sutrikimai, kuriuos reikia gydyti žmogaus pažinimo priemonėmis ir malda, ar tai demoniškas veikimas, kuris pašalinamas malda.

Penktasis ir sunkiausias veikimas yra kai demonas visiškai apsėda žmogų. Šis veikimas yra pašalinamas tik specialiu egzorcizmo pagalba.

IV. Kaip įveikiamas velnias?

Yra trys ribos, kurių niekaip negali peržengti šėtonas.

Pirmoji riba – Dievo galybė. Dievas yra jo Kūrėjas ir Viešpats. Demonai negali eiti toliau, negu Dievas yra pramatęs ir kartais jiems leidžia.

Antroji riba – žmogaus laisvas apsisprendimas. Nuo pat sukūrimo pradžios, Dievas suteikė žmogui laisvę. Todėl žmogus visada gali atremti šėtono atakas. Jei žmogus praktikuojasi tame, išmoksta būti budrus ir nuolat atmesti, tai kas yra priešinga Dievui, jo valia pamažu darosi vis stipresnė ir tuo pačiu tampa vis silpnesnis velnio veikimas prieš jį. Galiausiai jis visai atsitolina.

Šventasis Augustinas sako, kad šėtonas yra pririštas prie trumpos grandinės, tačiau žmogus, savo laisvu apsisprendimu, gali ją pailginti.

Trečioji riba – Kristaus pergalė. Viešpaties Jėzaus atliktas atpirkimo veikimas, mirtis ir prisikėlimas, yra svarbiausias įvykis pergalėje prieš šėtoną. Kryžius yra Kristaus pergalės ir šėtono nugalėjimo simbolis.

Kai dykumos tėvai būdavo gundomi įvairiais demonų veiksmais, jiems užtekdavo padaryti kryžiaus ženklą ir šauktis Kristaus vardo, kad šėtonas atsitolintų. Jis turi baisyti kryžiaus baimę.

Kryžiumi Kristus amžinai sunaikino šėtoną. Kristaus mirtis tapo šėtono mirtimi ir taip pat vertybių apvertimu: pats blogis Kristaus meilėje ir jo kryžiaus galioje gali virsti tikėjimo ir šventumo augimu bei branda. Blogis, tiek fizinis, tiek psichinis, tiek dvasinis, gali tapti išganymo įvykiu, jeigu tai išgyvenama kartu su išganomuoju Kristaus aktu. Būtent taip elgėsi šventieji.

Pagaliau ir pati nuodėmė, kurią mes galime padaryti, jei po to gailimės, prašome atleidimo ir išgyvename Dievo gailingumą, kurį jis apreiškė nukryžiuotame Kristuje, persikeičia į apsivalymo, nuolankumo ir atsidavimo Dievui momentą, įgauname vis daugiau drąsos priešintis didžiajam priešui.

Dar turime neužmiršti gerųjų angelų buvimo. Jie visada įsikiša tam, kad apgintų žmogų nuo demoniškų atakų. Kiekvienas iš mūsų nuo pat gimimo iki mirties yra lydimas Angelo sargo, kuris nepasitraukia nuo mūsų net ir tada, kai padarome nuodėmę ar kai esame gundomi. Jis visada yra šalia mūsų – mums apie tai nemažstant, tyloje, rūpesčiuose, susikaupime. Bet neturime pastoviai šalia demono. Piktoji dvasia prisartina tik retkarčiais.

Taip pat noriu prisiminti Nekaltosios Dievo Motinos užtarimą. Jeigu mes mylime Mergele Mariją, jeigu atsiduodame jos globai, tai ji mus saugoja, stiprina ir veda.

Pabaiga

Po šių trumpų ir glaustų apmąstymų šėtono figūra nebeturi tos jėgos, kurią galėtų turėti, jei mes nepažinotume nei jo, nei Kristaus, kuris jį nugalėjo. Iš tikrųjų šėtonas gali tapti šventumo ir garbės įrankiu, kaip tai atsitiko daugybei krikščionių. Dar kartą sugrįžtu prie šv. tėvo Pijaus, kuris daug kovojo su šėtonu. Jėzaus galia, kurią jis turėjo savyje, jo pasitikintis atsidavimas Viešpačiui, jo nuolankumas, jo apsimarinimas, jo meilės ryšys su Kristaus atperkamuoju kryžiumi, atvedė jį prie šventumo aukštumų.

Vertė ses. Asta Venskauskaitė ACJ ir br. Ramūnas Mizgiris OFM